

Uģis Sarma

Līmeņatzīmju modelis centralizētās siltumapgādes tarifu noteikšanai

Pašlaik sabiedrisko pakalpojumu, t.sk. centralizēts siltumapgādes, cenu un tarifu noteikšanā vispārējā tendence ir virzīties uz regulēšanas režīma „mīkstināšanu”, kur procesa galējais stāvoklis būtu pilnīga cenu un tarifu deregulācija un pakļaušana konkurences spēkiem, kur tas iespējams. Taču viennozīmīgas atbildes, ciktāl siltumapgādes deregulācija ir pamatota un lietderīga, joprojām nav.

Izvērtējot siltumapgādes regulēšanas vidi Latvijā, tajā saskatāma virkne nozīmīgu trūkumu, kuru galvenais cēlonis ir „stingrais” regulēšanas režīms un vienkāršā, bet vienlaikus neelastīgā „cost+” metode siltumapgādes tarifu noteikšanai: „pārinvestēšanas” risks, uzņēmumu zema motivācija paaugstināt efektivitāti un optimizēt izmaksas, tarifu noteikšanas process ir pārāk smagnējs un laikietilpīgs.

Tomēr sektora pilnīga deregulācija kā tas tiek praktizēts elektrības un dabas gāzes sektoros, lai arī iespējams novērstu identificētos trūkumus, varētu izsaukt citus negatīvus efektus – „grimušas” investīciju izmaksas vai nepamatotas pārmērīgas peļņas gadījumus.

Tādēļ varētu būt lietderīgi meklēt vidusceļu starp “pārregulētu” un pilnīgi brīvu siltumapgādes tirgu, kur tarifu noteikšana būtu balstīta nevis uz skrupulozu visu izmaksu pārbaudi, bet gan līmeņatzīmju elementiem.

Attiecīgi, pētījuma mērķis ir meklēt iespējamās sakarības starp siltumapgādes uzņēmumu tarifu komponentēm un dažādiem to darbību raksturojošiem rādītājiem, kas būtu izmantojamas tarifu līmeņatzīmju modeļa izveidē. Pētījuma pamatā ir datu analīze par Latvijā strādājošiem reāliem regulētajiem siltumapgādes uzņēmumiem, meklējot sakarības starp tarifu un izmaksu komponentēm: ražošanas tarifs; pārvades un sadales tarifs; mainīgās izmaksas, darbības izmaksas, kapitāla izmaksas un dažādiem reālas siltumapgādes sistēmas raksturojošiem parametriem un indikatoriem: piegādātās siltumenerģijas apjomi, izmantotā kurināmā veidu struktūras, siltumenerģijas ražošanas tehnoloģija, siltumtīklu garums, koģenerācijas atbalsta subsīdiju shēmas, ražošanas jaudu un tīklu noslodzes rādītāji, siltumtīklu un ražošanas efektivitāte u.c..

Pašreizējā pētījuma stadijā ir secināts, ka līmeņatzīmju elementu ieviešanai tarifu noteikšanā nevar pielietot vienkāršotu pieeju, piemēram, mēģinot atrast vienu tarifu griestu līmeņatzīmi uz ko būtu jātiecas visiem DH uzņēmumiem, vai arī dažas atšķirīgas līmeņatzīmes raksturīgākajām DH sistēmu grupām. Reālie siltumapgādes uzņēmumi un centralizētās siltumapgādes sistēmas ir ļoti atšķirīgas - ja arī tās ir sagrupējamas kādā kopā pēc viena parametra, tad tās tajā pašā laikā būtiski atšķiras pēc citiem parametriem. Tādēļ līmeņatzīmju modeļa izveidi nevarēs balstīt tikai uz empīriski iegūtiem regresijas vienādojumiem un tālākajos pētījuma soļos plānots kombinēt etalonu un relatīvo rādītāju izmantošanu, korelāciju analīzi un statistisko hipotēžu pārbaudes metodes.

Ja izdosies izveidot iecerēto tarifu līmeņatzīmju modeli, tad tas varētu būt izmantojams Latvijā, kā arī citās valstīs, pašlaik pielietotās siltumapgādes “stingrās” regulēšanas negatīvo aspektu novēršanai.

Jāpiezīmē, ka siltumapgādes regulēšanas režīma maiņas aktualitāte tuvākajā laikā Latvijā pieaugs vēl viena faktora ietekmē – gāzes tirgus atvēršanas rezultātā. Tirgus

RTU

VASSI

LATENERGI

apstākļos siltumapgādes uzņēmumi, iespējams, pirks gāzi no dažādiem piegādātājiem, veidojot atšķirīgus gāzes iepirkuma portfeļus. Šādos mainīgos apstākļos regulāri pilnībā pārskatīt visus apstiprinātos tarifus atbilstoši pašreizējai procedūrai vairs nebūs racionāli.